

Interview

‘Voorheen moest religie ons helpen, nu de technologie.’ Het menselijk onvermogen om de eigen sterfelijkheid te accepteren is het thema van de nieuwe roman van Don DeLillo (79), chroniqueur van de Amerikaanse nachtmerrie.

Door **Hans Bouman**

30

Invriezen dan maar?

‘**W** eet je dat je precies in New York bent op de dag van de Manhattanhenge? Vanavond. De Manhattanhenge vindt twee keer per jaar plaats: eenmaal eind mei en eenmaal rond half juli, dus ongeveer drie weken vóór en drie weken na de zomerzonnewende.’

De zin komt zakelijk, bijna monotoon, uit zijn mond. Maar aan de ogen van Don DeLillo (79), de man die zich tijdens interviews altijd de vleesgeworden terughoudendheid betoont, valt enthousiasme af te lezen.

Hij spreekt over een verschijnsel dat op de laatste bladzijden van zijn nieuwe, zestiende roman, *Nulpunt* (*Zero K*), wordt beschre-

FICTIE

Don DeLillo

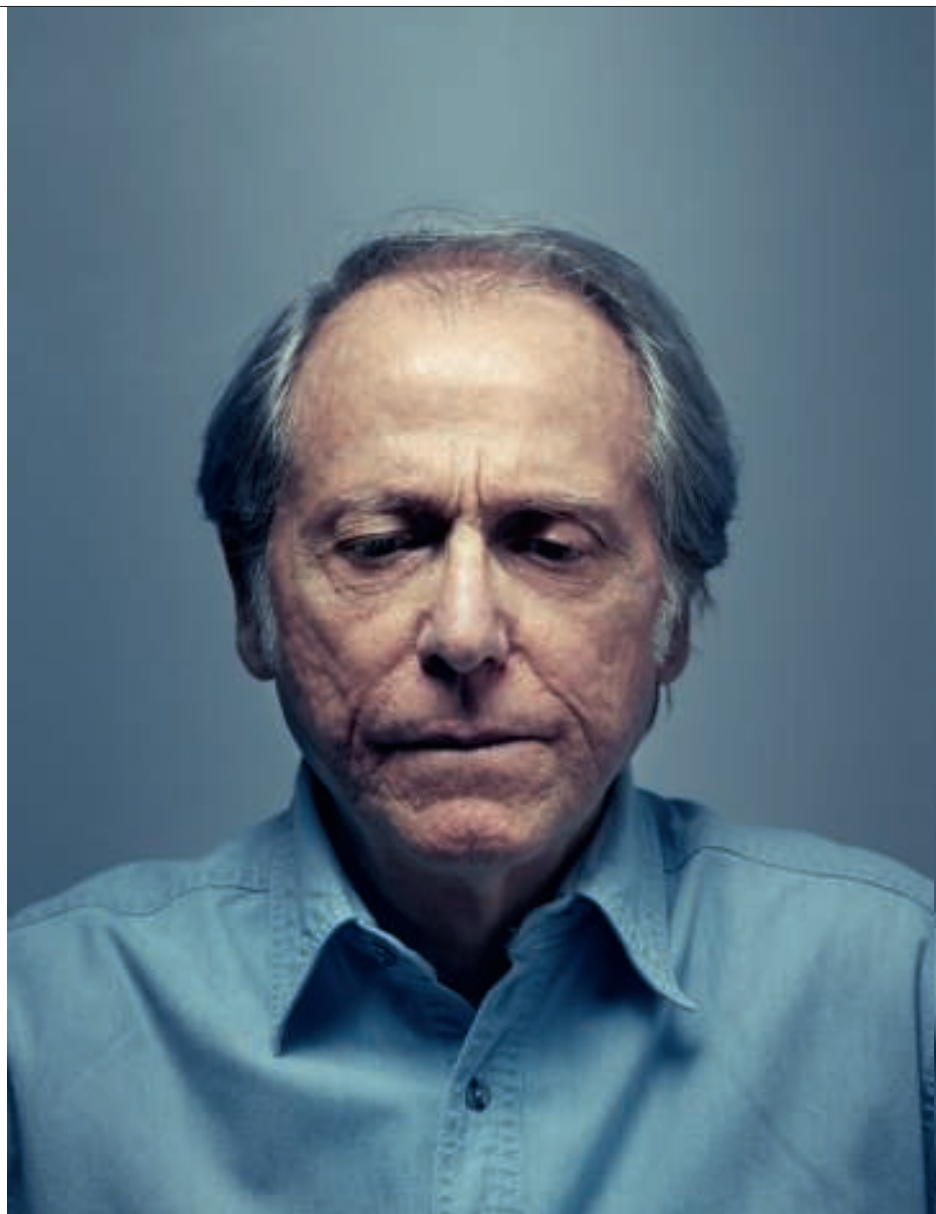
Nulpunt

Uit het Engels vertaald

door Jan Fastenau.

Ambo Anthos;

302 pagina's; € 21,99.

Don DeLillo is er nooit zo happig op te vertellen over zijn romans. ‘Het verhaal en de

ven. Opgeschrikt door de verraste reacties van mensen op straat, wordt verteller Jeffrey Lockhart zich bewust van een bijzondere zonsopgang, waarbij ‘de opvlammende zon’ met ‘griazelige precisie’ tussen rijen hoge gebouwen hangt.

Een citaat: ‘Het was een frappant schouwspel in ons stadsgewoel, zo machtig, die grote ronde rossige massa, en ik wist dat er hier in Manhattan een natuurverschijnsel is, één of twee keer per jaar, waarbij de stralen van de zon op één lijn liggen met het plaatselijke stratenpatroon.’

DeLillo: ‘In een deel van Manhattan, met name in Midtown, liggen de straten in een keurig recht oost-westpatroon. Alleen daar is het fenomeen zichtbaar, en dan natuurlijk alleen als het onbewolkt is. Ikzelf heb de Manhattanhenge slechts éénmaal live gezien, toen ik in een bus door Manhattan reed. Het maakte indruk op me.’

Wie foto's van het verschijnsel opzoekt op in-

ternet kan zich voorstellen waarom. Het beeld van een laaghangende zon die vuurrood licht door de kaarsrechte straten werpt, oogt niet alleen als een postmodern Stonehenge, maar roept ook apocalyptische associaties op. Dat laatste moet DeLillo mooi zijn uitgekomen, bij de afronding van een omineuze roman die opent en afsluit met de constatering: ‘Iedereen wil zich het einde van de wereld toe-eigenen.’

Don DeLillo heeft de reputatie van een man die zelden interviews geeft. Dat valt wel mee. Het is nauwkeuriger te stellen dat hij tijdens die interviews probeert zo weinig mogelijk over zijn boeken te vertellen. DeLillo beschouwt zich als een sterk intuïtief wer-

personages gaan hun eigen gang.'

Foto's Nicolas Guerin / Getty

kend auteur en heeft weinig behoefte om te analyseren waar zijn intuïtie hem naartoe heeft gevoerd. 'Wanneer een boek eenmaal is voltooid, heb ik er weinig meer aan toe te voegen. Het verhaal en de personages gaan hun eigen gang. Ik ben achteraf bijna nooit in staat het waarom te verklaren achter bepaalde gebeurtenissen.'

Het gesprek vindt plaats op het kantoor annex appartement van DeLillo's literair agent in New Yorks Upper East Side. De broodmagere schrijver zit diep weggedoken op de driezitsbank in de woonkamer. Zijn blik is Ernstig met een hoofdletter. Heel af en toe verschijnt de vage suggestie van een glimlach op zijn lippen. Zijn zachte stemgeluid komt nauwelijks uit boven de dreun van de airconditioning en de gilende brandweer- en politiesirenes buiten.

DeLillo spreekt met opzet zacht. Alleen zo voorkomt hij dat zijn stem het al na tien minuten begeeft. 'Ik moet binnenkort naar Londen en daarna naar Spanje. Dan is het de bedoeling

dat ik wel vijf interviews per dag geef. Geen idee hoe dat moet. Eigenlijk is één gesprek per dag alles wat mijn stem aan kan.'

Hij vertelt hoe *Nulpunt* begon met een beeld dat in gedachten tot hem kwam. Hij stond aan de rand van een rivier en zag aan de overkant een reeks mysterieuze, raamloze gebouwen. 'Ik vroeg mij af wat zich in die gebouwen zou afspeelen en het antwoord dat in mij opkwam was: hier worden dodelijk zieke mensen ingevroren, met de gedachte later, als er een behandeling voor hun ziekte is gevonden, weer te worden ontdooid en zo de dood te slim af te zijn.

'Vervolgens bedacht ik: nee, het gaat niet alleen om doodzieke mensen. Soms laten ook gezonde mensen zich hier invriezen.

DON DELILLO

Don DeLillo werd op 20 november 1936 geboren als zoon van een Italiaans immigranten-echt paar uit de Abruzzen. Hij groeide op in de Bronx, studeerde communication arts aan de katholieke Fordham University en werkte enige tijd bij het reclamebureau Ogilvy & Mather. Eind jaren zestig nam hij ontslag om zich full-time aan het schrijverschap te wijden. Na aanvankelijk vooral door een academisch publiek te zijn gelezen, brak hij in 1988 door met *Libra*, waarin de moord op J.F. Kennedy centraal staat. DeLillo's magnum opus is de omvangrijke roman *Underworld*, dat zijn visie op het Amerika van de Koude Oorlog belichaamt. DeLillo is wel 'de chroniqueur van de Amerikaanse nachtmerrie' genoemd. Terrorisme, de teloorgang van het individu, de dreigingen van de moderne technologie, de manipulatie van de geschiedenis en de oncontroleerbare macht van instituties en corporaties zijn terugkerende thema's in zijn werk.

Waarom? Misschien omdat ze hun zieke geliefde niet in de steek willen laten. Of misschien omdat ze alle doelen in hun leven hebben bereikt en geen uitdagingen meer hebben. Maar omdat dat zelfmoord betekent, of je laten vermoorden op verzoek, kan dat alleen op een stiekeme, afgelegen plek. En zo werd mijn gebouwencomplex aan een rivier uiteindelijk een geheimzinnig ondergronds behandelcentrum, de Convergentie geheten, ergens in een woeste uithoek in Centraal Azië.'

Nulpunt vertelt het verhaal van miljardair Ross Lockhart en zijn veel jongere vriendin Artis. Artis leidt aan multiple sclerose en een reeks andere ziekten en heeft niet lang meer te leven. Dus neemt Ross haar mee naar de Convergentie, dat zich ergens in de omgeving van Oezbekistan bevindt, niet heel ver van een voormalige nucleaire testlocatie.

De beschrijvingen van de Convergentie, die mede door Ross zelf is gefinancierd, doen deels denken aan die van een reusachtig intergalactisch ruimteschip in een sciencefictionfilm, deels aan het hoofdkwartier van een waanzinnige James Bond-slechterik die de wereld wil vernietigen. Het is onmogelijk een overzicht te krijgen van het gehele complex. Wat bevindt zich achter de talloze deuren in de lange reeks gangen? Wie zijn de andere mensen die je, door het complex lopend, tegenkomt? Waarom stelt niemand zich voor? Wat is de betekenis van de filmbeelden die op de wanden in de gangen worden vertoond, en die een grote aaneenschakeling van alle mogelijke rampen vertonen? Het is de bedoeling dat niet alleen Artis zal worden ingevroren, om haar leven in een later stadium weer te kunnen oppakken, maar ook de nog volledig gezonde Ross. Voor mensen als hij kent de Convergentie de afdeling Nul K, een verwijzing naar nul graden Kelvin, het absolute nulpunt waaraan de titel van de roman is ontleend.

Voor het zover is, wil het stel eerst afscheid nemen van Ross' zoon Jeffrey. De roman begint op het moment dat Jeffrey, na

BIBLIOGRAFIE

- 1971 **Americana**
- 1972 **End Zone**
- 1973 **Great Jones Street**
- 1976 **Ratner's Star**
- 1977 **Players**
- 1978 **Running Dog**
- 1982 **The Names**
- 1985 **White Noise**
- 1988 **Libra**
- 1991 **Mao II**
- 1997 **Underworld**
- 2001 **The Body Artist**
- 2003 **Cosmopolis**
- 2007 **Falling Man**
- 2010 **Point Omega**
- 2011 **The Angel Esmeralda (verhalen)**
- 2016 **Zero K (Nulpunt)**

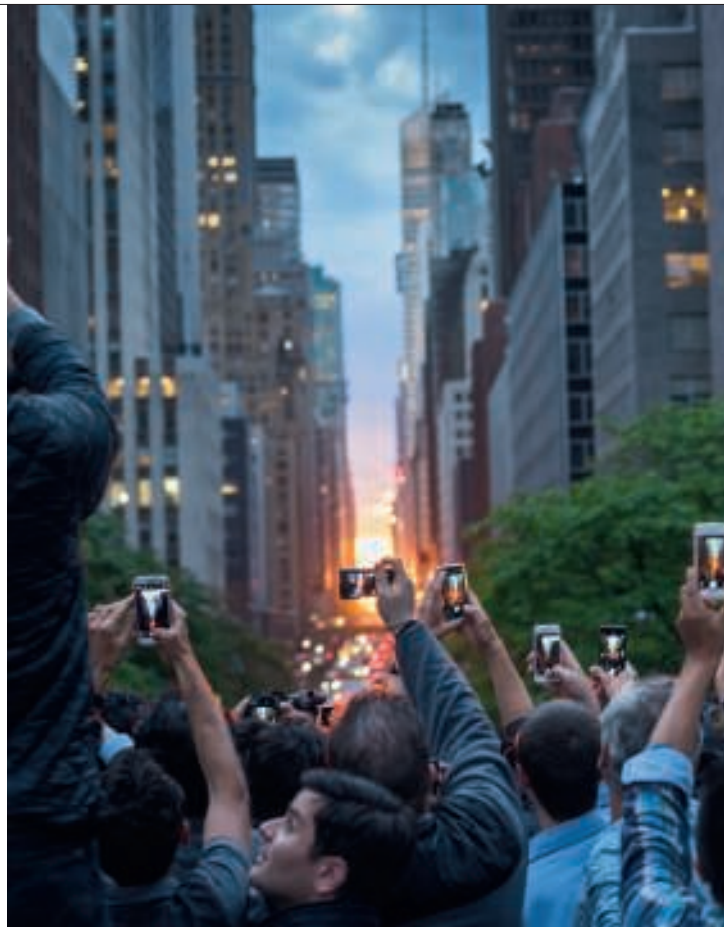

► een lange en omslachtige reis, de Convergentie binnentreedt. Hij heeft een moeizame relatie met zijn vader, zo leren we, omdat Ross zijn gezin vele jaren geleden in de steek heeft gelaten en zich nooit meer iets van het lot van Jeffrey en diens moeder heeft aangetrokken. Hij pretendeert zelfs niet eens meer te weten hoe zijn ex-vrouw heet. Als het ter sprake komt dat ze inmiddels is overleden en Ross vraagt wanneer, is Jeffreys antwoord: 'Toen stond jij op het omslag van *Newsweek*'.

Waar Ross en Artis voorstanders zijn van wat in de Convergentie keurig 'het cryogene proces' wordt genoemd (cryogeen betekent koudmakend), is Jeffrey een verklaard tegenstander. DeLillo gebruikt de gesprekken tussen vader en zoon, alsook de gesprekken die Jeffrey heeft met 'bewoners' van het complex – een monnik, twee leidinggevendenden die tevens stand-upcomedians lijken – om de talrijke praktische, psychologische en filosofische implicaties van het fenomeen 'eeuwig leven' de revue te laten passeren.

'Ik ben nooit bijzonder geïnteresseerd geweest in het cryogene proces', stelt DeLillo, regelmatig water drinkend en zijn keel schrapend. 'Ik weet natuurlijk dat er in Arizona mensen ingevroren liggen te wachten tot genezing van hun ziekte mogelijk wordt, maar ik heb me daar verder niet in verdiept. Wat mij fascineert, is het conflict tussen voor- en tegenstanders van het verschijnsel, en hun argumenten. Vroeger was religie het antwoord op het menselijk onvermogen om de eigen sterfelijkheid te accepteren. Die plaats wordt nu langzaam maar zeker ingenomen door de technologie.'

'Een van de eigenschappen van technologie is dat het behoeften creëert. Zodra technologie in staat is bepaalde zaken te bewerkstelligen, ontstaat bij ons mensen de wanhopige behoefte om die zaken ook te realiseren. Je ziet het op heel alledaags niveau aan het gebruik van onze persoonlijke technologie. Mensen die door een taxi worden aangereden bij het oversteken, omdat ze volkomen gebologeerd naar het scherm van hun smartphone kijken.'

Manhattanhenge, 42nd Street, New York.

Foto Getty

CRYOGENE SUSPENSIE

De in 1967 aan kanker overleden hoogleraar psychologie James Bedford was de eerste persoon die, op eigen verzoek, in vloeibare stikstof werd ingevroren in de hoop later weer tot leven te kunnen worden gewekt. Hij is thans een van de 146 'patiënten' in de Alcor Life Extension Foundation in Scottsdale, Arizona, die in een staat van zogeheten cryogene suspensie verkeren: 52 geheel bevroren lichamen en 94 bevroren hersenen. Tot hen behoren baseballster Ted Williams en bitcoinpionier Hall Finney. Anders dan in DeLillo's Convergentie, dienen de patiënten van Alcor legaal te zijn overleden, alvorens ze kunnen worden ingevroren.

Zelf stelt DeLillo 'geen sterke technologische behoeften' te hebben. 'Ik schrijf nog altijd op mijn oude Olympia schrijfmachine, gebruik geen e-mail en heb geen smartphone. Wel staat er bij mij thuis een fax en ik geef toe dat ik soms een tablet gebruik om dingen op internet op te zoeken. Maar over het algemeen geeft de afhankelijkheid van technologie mij een onbehagelijk gevoel. Om mij heen zie ik voortdurend mensen die boos zijn op hun telefoon of computer, omdat die niet doet wat ze willen. Dat beschouw ik als een bevestiging van mijn standpunt.'

We komen terug op de beginzin van de roman, die op de laatste pagina – als Jeffrey de Manhattanhenge aanschouwt – terugkeert: 'Iedereen wil zich het eind van de wereld toe-eigenen.'

Het is een zin die op meerdere manieren kan worden geïnterpreteerd, iets waar DeLillo zich uiteraard zeer van bewust is. Hij kan, met hitleriaanse megalomanie, betekenen: als ik moet sterven is het beter dat de gehele wereld sterft. Maar het is ook uit te leggen als de klassieke menselijke wens om het einde van de wereld te overleven, door te behoren tot dat kleine groepje uitverkorenen van God, dat veiligheid vindt in een ark of een berg beklimt en daar door een vliegende schotel van de gedoemde planeet wordt gehaald.

DeLillo ziet nog een derde verklaring: natie-

staten of legers die het einde van de wereld bezitten omdat ze beschikken over de wapens om de aarde te vernietigen. De overtuiging dat voortschrijdende technologie een bedreiging vormt voor de mens, waart immers door zijn gehele oeuvre.

Bijna fluisterend: 'Een beschaving die zich voldoende ontwikkelt, bereikt op enig moment het stadium dat ze in staat is zichzelf te vernietigen. Ik heb altijd de overtuiging gehad dat er allang een atoomoorlog was uitgebroken als de VS en de Sovjet-Unie niet de gelegenheid hadden gehad hun nucleaire wapens te testen. De psyche van beide landen is in enorme mate beïnvloed door het machtsgevoel dat het bezit van die wapens geeft.'

'Pas toen beide landen hun hoogwaardige nucleaire wapens uitvoerig hadden getest – wapens die vele malen verwoestender waren dan de bommen op Hiroshima en Nagasaki – ontstond het bewustzijn dat hun macht gelijk stond aan zelfvernietiging. Ik denk dat de test waarbij de Sovjet-Unie in 1961 op Nova Zembla een waterstofbom tot ontploffing bracht die de Tsar Bomba werd genoemd, het sleutelmoment was. Dat was de zwaarste bom die ooit tot ontploffing is gebracht. Er vielen, zowel direct als indirect, onvoorzien doden en gewonden en de verwoesting van de natuur was verbijsterend.'

In de Convergentie lijken de filmbeelden van rampen, zoals die op beeldschermen overal in de lange gangen zichtbaar zijn, het einde ter tijden aan te kondigen. Of in elk geval het einde van de oude wereld, waarin mensen sterfelijk zijn. De bewoners van de Convergentie vertegenwoordigen een nieuwe wereld. Zij hebben een plekje in de ark bemachtigd. Zoals een personage zegt: 'De dood is een cultureel artefact, geen strikte bepaling van wat menselijkerwijs onvermijdelijk is.'

DeLillo knikt. Er verschijnt wederom iets dat naar een glimlach neigt op zijn lippen. 'Vergeet vanavond niet naar de Manhattanhenge te kijken.' Dan gebaart hij dat zijn stem het genoeg vindt voor vandaag. ●